

Hükümet eliyle gayrimenkul köpüğü

Gezi direnişi, ABD Merkez Bankası'nın para siyasasını değiştireceği açıklamasına denk düştü. Borsa, döviz bir sallandı. Hükümet "faiz lobisi"nden, dış mihraklardan dem vurmaya başladı. Komplo teorilerine ve tevatüre kulak vermek yerine, "büyük resme" bakalım, ekonominin durumunu Bilkent öğretim üyesi, ABD Merkez Bankası Başkanı Bernanke'ye asistanlık, Avrupa Merkez Bankası'na danışmanlık yapmış Refet Gürkaynak'ı dinleyelim...

Küresel koşullar itibarıyla, Türkiye'nin ekonomisi sağlam bir ekonomi mi?

Refet Gürkaynak: Ekonomistlerin kullana kullana ne anlama geldiğini unuttuğu bazı sözler vardır. Bunlardan biri, "yapısal reform", diğeri ise "kırılganlık". Türkiye ekonomisi, kırılgan bir ekonomi. Özellikle finans sektörü oldum olası kırılgan. Bu kırılganlığın yapısı AKP ile birlikte değişti; ama ne yöne doğru değiştiğini iyi bilmiyoruz. Türkiye'de kırılganlık deyince bir şeyi anlıyoruz: devletin iki yakası bir türlü bir araya gelmiyor. Dikişi tutturabilmek için bankalardan borç alıyor; bankalar da nasıl olursa olsun devlete borç vermeye uğraşıyorlar. Bu al gülüm ver gülüm düzeni de sık sık patlıyor. 1990'lar boyunca biz bunu yaşadık. Şimdi öyle değil. Devlet bütçesinin böyle bir açığı yok. Bankaların bir döviz açık pozisyonu yok. Bu, şu demek: bankalar, dövizle borçlanıp Türk Lirası ile borç veriyor değil; yani döviz yükseldiği zaman bankalar bundan zarar etmiyor. Ancak, şimdi de cari açık var. Türkiye'de cari açığın bütçeye oranı yüzde 4,5'i geçti mi kırılganlığın tehlikeli ölçülerde arttığını söyleyebiliriz. Bu oran son üç yıldır fersah fersah geçiliyor. Yani kırılganlık hala var; ancak kaynağı değişti.

Cari açık nedir ve neden bu kadar önemli?

Cari açık bir ülkenin aldığı toplam yurtdışı borcunun ne kadar olduğunu söyler. 2011'de üretiminin yüzde 10'u kadar, 2012'de üretiminin yüzde 6'sı kadar borç almışsın. Bunlar çok büyük sayılar. Tabii, bunu da Türk Lirası değil, döviz olarak alıyoruz. Dolayısıyla Türkiye'nin yine büyük bir borçluluğu ve döviz kuru kırılganlığı var. Ancak, kırılganlığın kaynağı değişti demistik ya, o da şu demek: bu borcun elinde patlayacağı kesim değişti. Eskiden devlette patlardı, devlet de bankaları kendisiyle birlikte sürükledi. Bu kez devlette patlamayacak; ama nerede patlayacak? Ya şirketler, ya da hane halklarında. Bunun hangisi olduğunu çok iyi bilmiyoruz. Türkiye'de fon akışı istatistiği tutulmuyor; yani, kim kazanıyor, kime borç veriyor, kim aracılık ediyor, kim yiyor; bunları iyi bilmiyor, onun için bu borçluluğun nerede olduğu tam kestiremiyoruz. Ama cari açık verisinden net biçimde görebildiğimiz, Türkiye'nin ağır borçlu olduğu.

Bu verinin tutulmaması bir şeffaflık sorunu mu, yoksa başka nedenler mi var? Bunun ardında şeffaflık noksanlığından çok, yönetim noksanlığı var. Bu ülkede işler sarpa sarmadığı sürece, "Bunu daha iyi yapabiliriz" diyen çıkmıyor. Keşke bir tek bu veri noksan olsa, Türkiye ile bizim bil-

mediğimiz o kadar çok şey var ki. Olan bitenin aşağı yukarı şöyle olduğu düşünülüyor: "Bir kısım hanehalkı çok kazanıyor; tasarruf ederek bankalara borç veriyor. Bankalar şirketlere bunu kredi olarak veriyor. O şirketler aynı anda yurtdışındaki bankalardan da dövizle deli gibi borç alıyor. Onun için o şirketler döviz kuru fırladığında okka altına gider, bunun da krediyi veren bankalara etkisi olur." Bunu söyleyebilecek veri yok elimizde. Yalnızca, devlet olmayan birilerinin deli gibi borç aldığını biliyoruz. Borç alanın kim olduğunu bilmediğimiz için de genel bir Türkiye tedirginliği var. Türkiye, normalde bu kadar borç alamaması gereken bir ülke. Alabiliyor olmasının nedeni, küre-

Hükümet eliyle gayrimenkul köpüğüne itiliyoruz. Bunun devam edemeyecek olduğu aşikâr. Devam edemeyeceği noktada hükümetin de devam edemeyeceği aşikâr. Yalnızca AKP değil, büyük kısmı AKP'nin yaratmaya çalıştığı burjuvaziye dahil şirketlerin de çökeceği kesin.

sel likidite. Dünyada şu anda sebil gibi para var. Bankalar, ABD'de ve Japonya'da yüzde 0 ile, İngiltere ve birkaç Avrupa ülkesinden yüzde 0'a yakın faizlerle merkez bankalarından borç alabiliyorlar. Dolayısıyla, yabancı para cinsinden fonlama maliyetleri sifıra yakın. Türkiye'ye borç vermenin getirisi yüksek, onun için buraya para geliyor. Ama yurtdışında bu kadar para olmasa, bu olmayacak. Onun için ABD Merkez Bankası FED'in kararları bizim piyasamızı bu kadar sallıyor. "Sıcak para" denen şey bu: insanlar

diyor ki, "Ben ABD'den yüzde 0 ile borç alabiliyorum. Türkiye'de de yüzde 5 ile 8 ile borç verebiliyorum." Bu gayet tatlı bir iş. Bu, ülke riskini, döviz kuru riskini de almayı değer hale getiriyor. Ama ABD'de yüzde 3 geri ödeme ile borç alıyor olsan bunu yapmazsın. Onun için "ABD'de sıfır faizin sonu geliyor" dendiğinde insanlar kaçışmaya başlıyor.

Gezi direnişinin ve hükümetin tepkisinin yatırım ortamına etkisi nasıl olur?

Küresel yatırımcı için ne olduğunu bilmediğin bir ortamda varolmanın zorluğu var; ama ahlâki bir alan değil orası. Diyelim, yabancı yatırımcılardan biriyim. Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanı çıkıp "Gezi direnişine katılan herkesi anasından doğduğuna pişman edeceğim" dese, bu çok büyük bir siyasi felaket, ama borsada benim hisselerimi almış olduğum şirketlerin kârlılığı açısından hiçbir şey ifade etmiyor. Dolayısıyla "Benim bu senetlerimi satmam için bir neden yok" diye düşünebilirsiniz. Ama, aynı anda başkalarının neler düşüneceğini takip etmeniz gerek. Başkaları "Bu ülkede acayip bir şeyler oluyor. Devlet insanları öldürüyor, başbakan da kalanları beter edeceğini söylüyor. Ben paçamı kurtarayım en iyisi" diyorsa, sen onlardan önce böyle yapmak isteyebilirsin. Bu, küresel yatırımcılarda çok fazla gördüğümüz bir olgu. Hatta, yalnızca ülke ölçekli düşünmeyelim. Macaristan'da borsa düşünce Türkiye'de de düşebilir, çünkü yatırımcının bir "gelişmekte olan ülkeler" algısı var, birini satınca diğerlerini de satıyor. Hasılı, kırılgan bir ekonominin sallanması için temelde önemli bir şey olması gerekmiyor, insanların başkalarının önemli bulabileceği bir şey olması yetebiliyor. Diğer taraftan bakarsak, bu, Türkiye için kısa vadeli bir risk oluşturmuyor. Borsanın düşmesine neden olan yatırımcı, oturup düşündükten sonra kısa vadeli iktisadî etkisinin kısıtlı olduğunu görebiliyor. Garanti Bankası'na örneğin, Doğuş Grubu'na, diğer bankalara oranla çok daha kötü şeyler olmadı, olmaz da. Asıl risk, uzun vadede. Bu memleket ya daha çoğulcu, insanların yaratıcılıklarını kullanabildikleri, bu yaratıcılığın ölçülebilir büyümeye daha iyi etki ettiği bir yer olacak ya da başbakanın ittirdiği güç, galebe çalacak. Ama küresel yatırımcıların bu kadar uzun vadeli bir bakışı yok. Hiçbir yatırım fonunun üç-beş yıla kadar uzayacak bir ufku yoktur.

Ekonomi bağlamında düşününce, başbakan hakikaten hepimizi beter etmeye niyetlenir mi?

Türkiye'yle ilgili iyi bildiğimiz bir olgu, hem sermayenin hem de beşerî sermaye-

nin çok kötü dağıldığı. Yirmi bin kişiyi bu ülkeden çıkarıp hiçbir şey yapamaz hale getirebilirsin. Her şeyin iyisi üç-beş tane. Gezi ayaklanmasında sokağa dökülenler yabancı dil bilen, küresel yurttaşlığa en yakın, interneti verimli kullanan, yaratıcılığı Gezi'deki tutumu ile kanıtlanmış kesim. "Beşerî sermaye" dediğimiz bu. Kötü senaryo şudur: bu insanlar çok fazla olmadığı için devletin bu insanları cendereye alması, hatta yaşatmaması ya da bu insanların "biz gidiyoruz." demesi zor değil. Asıl risk de, borsanın düşmesi falan değil, bu. Olanaksız da değil: Gezi, otoriterlik açısından varoluşsal bir sorunun üzerine bastı. O yüzden sistemin en sert tedbirlere başvurması pekâlâ mümkün.

AKP dönemindeki üretimle öncesindeki üretim arasında yapısal bir fark var mı?

Burada anahtar sözcük, rant. Daha iyi kapitalist ülkelerde rant adabıyla aranır. Türkiye'de kör parmağım gözüne. '90'larda rant, bütçe açığı üzerinden kazanılıyordu. Devlet rantiyeden vergi almıyor, almadığı vergiyi borç olarak alıyor, onu faiziyle ödüyor. Başbakan'ın "faiz lobisi" lafının arkasında o dönemin gözlemlenmesi var. Bu çıktı Türkiye'den, yerine gayrimenkul rantı geldi. Biz bu rantı şirket bilançolarında "esas faaliyet dışı kâr" olarak görürüz. Eskiden yüksek faizle verilen borçtan elde edilirdi, şimdi gayrimenkul sektöründe aynı rant arayışını gözlemleyebiliriz. Örnek veriyim: Zorlu Grubu deynce eskiden aklımıza Vestel gelirdi, şimdi İstanbul'daki Zorlu Center geliyor. Bu, çok ciddi bir sanayisizleştirme ve gayrimenkul rantına yönelme süreci. Türkiye'nin bütün sanayi grupları emlak işine giriyor. Diyelim, Ankara'nın Tunus Caddesi'nde bir arsa kapattınız, iktidarda da üç katlık binaların ortasına otuz katlı binayı dikmenize izin verilmesini sağlayacak tanıdıklarınız var.

Buradan gelen getiriye muadil hiçbir üretim getirisi düşünülemez. Devlet size bu rantı öneriyorsa, kapitalist mantık da seni piyasa araştırması, fabrika, ihracat, vb. ile uğraşmak yerine aynı sermayeyle Haliç Tersanesi'ni almaya teşvik eder. Onun için bütün ülke bir gayrimenkul rantı kovalayan insanlar ülkesi haline geldi.

Peki, bunun riski hiç mi yok?

Bazı yerler riskten muaf. Örneğin, Kızılay'da eski Maliye lojmanlarının bulunduğu Saraçoğlu mahallesi; orayı parselleyip birkaç rezidans dikersen seni kimse tutamaz, oradaki emlak fiyatları da bir emlak krizinden fazla etkilenmez. ABD'deki ipotek krizi sırasında Manhattan'daki ya da San Francisco'daki emlak fiyatları çok oynamadı misal. Tabii risk var; ancak, Pendik'te ve/veya Tuzla'da var o risk. Birkaç hafta önce Türkiye'nin 2013 ilk çeyrek büyüme istatistiği açıklandı: yüzde 3. Yani, geçen yıla göre daha yüksek olsa da, hâlâ düşük. Ve rezil halde olmamasının iki nedeni var. İlki, devlet harcamalarının, ikincisi de inşaat etkinliklerinin yüksekliği. (1) Gelecek yılki yerel seçimler öncesinde AKP inşaatın yavaşlamasını göze alamaz. 2012'de de böyleydi: sanayi ve hizmet, yani bizim temel iktisadî etkinlikler diye bildiğimiz şeyler zaten yavaşlamış durumda. Bu, inşaat ile ikame ediliyor. İnşaat yavaşlarsa, onun yavaşlamasını kapatacak bir devlet harcaması artışı, bütçeyi çökertir. O yüzden AKP hükümetinin devamı için inşaat devam etmek zorunda. 2007 seçimlerinde AKP kimsenin beklemediği bir oy oranı aldığında, seçimden hemen sonra yapılan anketlerde, seçim zaferinin asıl nedeninin din iman değil, ekonomi olduğu ortadaydı. AKP'nin yüzde 40'ın altına indiği tek seçim olan 2009 yerel seçimlerinin olduğu yıl ise, ekonominin yüzde 4,5 küçüldüğü yıldır. AKP'deki karar vericiler, bunun farkında.

AKP'yi getiren şeyin bir iktisat krizi olduğunu unutmamak gerek. Partinin iktidarda kalması, insanların kendilerini müreffeh hissetmesine bağlı. Cari açık bunun için yüzde 10'ları gördü.

AKP'nin özel sektöre devredilmiş borçlanma üzerine kurulu sisteminin bir alternatifi olabilir miydi?

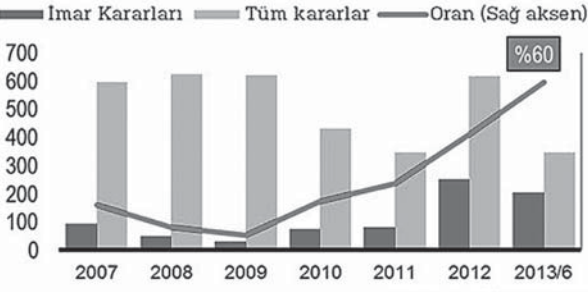
2003'ten bugüne olan ekonomi yönetimi dönemini ikiye ayırmak mümkün. AKP, iktidara geldiği zaman, içsel tutarlılığı olan, derli toplu düşünülmüş, daha da önemlisi toplumsal maliyeti ödenmiş bir programı kucağında buldu. Bu programı devam ettirme basiretini gösterdiler. Bunu yalnızca yapmadılar, yapacaklarını söyleyerek yaptılar. Kemal Derviş'in programı, "Şu tarihe kadar şu iş yapılacak, şu yasa geçecek" diye madde madde yazılmış bir plandı. AKP de o plandan sapmadı. O program 2006'ya kadar sürdü. Türkiye'deki iktisadî kırılma, o yıldır. 2006'dan sonra bunun yerine yeni bir liste gelmesi gerekiyordu. Onun yerine eski ezbere, "Sürdürülebilir büyüme sağlanacaktır." gibi, yerine "Hayat bayram olacaktır" yazsanız da fark etmeyecek sözlere dönüldü. "İşler iyi giderken deliler gibi harcayacağız, sonrasını düşünmeyeceğiz" ekonomisini yaşıyoruz şu anda. Bunun ilk emaresini 2009'da, bizi teğet falan geçmeyen, güm diye vuran krizde gördük. Hem dış talep, hem de belirsizlik yüzünden iç talep düştü. Hükümet, talebi artırmaya dönük standart Keynezyen reçeteyi uyguladı, buna rağmen o yıl ekonomi yüzde 4,5 küçüldü. Devlet harcamalarının artırılması o kriz yılı için doğru politikaydı. İkinci kritik yıl, 2011. Ekonomi bir yanda çok hızlı büyürken, bir yandan da hükümet aynı Keynezyen devlet harcaması programını uyguluyordu. Halbuki bunun yerine yapılması gereken, Türkiye'deki sermaye birikimini, tasarrufları, beşerî sermaye

"Megakent İstanbul" başlığını kullanmış Takvim gazetesi, 3 Temmuz 2011 günü; fotoğraf bu. Haberi ise şöyle veriyor: "TOKİ'nin hayata geçirdiği uydu kent projeleriyle kentsel dönüşümün yıldızı... 500 bin konut hedefine ulaşan TOKİ'nin, İstanbul'a sosyal donatılarıyla birlikte yaptığı yeni uydu kentlerinde yaşam başlıyor." Yoruma gerek var mı?

Bakanlar Kurulu kararları

2013'ün ilk 6 ayında Bakanlar Kurulu'nun aldığı kararların %60'ı imara ilişkin

Kaynak: S Bilişim Danışmanlık

Cumhuriyet tarihinde ortalama büyüme yüzde 4.5. Bu, AKP dönemi için de geçerli. Bu sürecin devamı için, ekonominin fundamental bir şokla karşılaşmaması gerek. İnşaatın yavaşlaması, fundamental bir şok olur. TOKİ'nin varlığını da, genişleyen yetki alanını da bu bağlamda okumak gerekir.

birikimini nasıl artıracığımız üzerine kafa yormaktı. Burada en kolay yapılacak iş devlet tasarrufuyla sermayeyi artırmak (ki bu cari açığı da azaltır) ama bunun yerine sürekli devlet harcaması tercih ediliyor. Diğer taraftan, Türkiye, vergilerinin en büyük kısmını dolaylı vergilerden toplayan bir ülke. Dolaylı vergiler, hem kötü vergilerdir, hem de "ahlâksız" vergiler. Geliri daha yüksek olanın oransal olarak daha fazla vergi verme ilkesinin çiğnenmesidir. Dolaylı vergilerin yol açtığı bir ikilem de var. Çok ciddi bir kısmı, ithalat vergisi. 2011 yılında toplam vergi gelirlerinin yüzde 20'si ithalattan alınan vergilerdi. Madalyonun bir de bu yüzü var: cari açıktan herkes şikâyet ediyor; ama devlet bütçesinin önemli bir kalemi de ithalattan gelen vergi.

Cari açıktaki sürdürülebilir bir sınır var mı?

Türkiye açısından artık sürdürülemez bir olgudan söz ediyoruz. Herhangi bir birey ya da devlet, gelirinin yüzde 10'u kadar borç almaya devam ederek hayatını sürdürmez. O borçlar bir aşamada ödenmek zorunda. Ekonomi yönetiminde de bu ilke var: cari açık veriyorsan, bir aşamada cari fazla vermek zorundasındır –teknik olarak düşük bir cari açık sürdürülebilir, ancak Türkiye'nin açığı böyle olamayacak düzeyde. Türkiye, geleceğini haddinden fazla parlak sanan bir ülkedir: "Bugün borca girmiş olmak beni yormayacak, çünkü ekonomi yüzde çok büyüyecek, o zaman öderiz", memleketteki ekonomi yönetiminin düsturudur. Halbuki tüm Türkiye Cumhuriyet tarihine bakarsanız, ortalama büyüme oranının aşağı yukarı yüzde 4,5 olduğunu görürsünüz. İşin ilginç, bu ortalama, küçük sapmalar ile, AKP dönemi için de geçerli. Bu sürecin devam edebilmesi için, ekonominin fundamental bir şok ile karşılaşmaması gerek. Türkiye'de inşaatın yavaşlaması, fundamental bir şok olur. TO-

Kİ'nin varlığını da, gitgide genişleyen yetki alanını da bu bağlamda okumak gerekir.

Konut sektöründe talep var mı, yok mu, yoksa şişirilmiş bir talep mi var?

Türkiye'de doğal akışında bu kadar büyük bir gayrimenkul talebi yok. Hükümet talep yaratmak için kentsel dönüşümü devreye sokuyor. Ankara'nın şu kadarını, İstanbul'un bu kadarını yıkacağım dediğin zaman talep hemen ortaya çıkıyor. Ancak bu, çok verimsiz bir talep biçimi. TOKİ, kimsenin isteğini yerine getirmiyor, bilakis, TOKİ istediği için inşaat yapıyor. Üstelik elimizde TOKİ'nin konutlarına duyulan talebin ne kadarının yerleşme, ne kadarının yatırım amaçlı olduğuna dair bir veri yok. ABD'deki emlak krizinin önemli bileşenlerinden biri konutun yatırım aracı olarak kullanılmasıydı. 1990'larda ABD'de yaşanan dot.com çöküşünü anımsarsınız. Bu, olabileceğin en az kötüsü. Birtakım insanlar olmadık fiyatlarla birtakım kâğıtlar tutuyor, nihayetinde bu patladığında o kâğıdı tutanların canı yanıyor. Bundan çok daha kötüsü, "burası kıymete biniyor diye bina diktik" demek. Çünkü o bina bir yere gitmiyor, ama sen onunla ne yapacağını bilmiyorsun. Tevekkeli, ABD'nin dot.com balonu patladıktan sonra yaşadığı durgunluk, tarihindeki en yumuşak durgunluktu. Ancak ipotek krizi, 1929'dan beri yaşadığı en sert durgunluğa neden oldu. Biz şu anda hükümet eliyle gayrimenkul köpüğüne itiyoruz. Bunun devam edemeyecek olduğu gayet aşikâr. Daha da ötesi, bunun devam edemeyeceği noktada hükümetin de devam edemeyeceği aşikâr. Yalnızca AKP değil, büyük kısmı AKP'nin yaratmaya çalıştığı burjuvaziye dahil şirketlerin de çökeceği kesin. Bizim bildiğimiz köklü inşaat şirketleri Türkiye'de değil, yurtdışında iş yapıyorlar artık. Bu kriz yüzeye çıktığı zaman, hem inşaatta istihdam altında olanlar, hem bu şirketler, hem de Türkiye'de gayrimenkulden daha makbul bir şey olmadığını düşünen ev sahipleri yanacak.

Bu konut krizi ne kadar ertelenebilir?

Doğrusu, bunun yanıtını vermek kolay değil. Ertelemek için en önemli aygıt, TOKİ. Türkiye borç alabilip borç eliyle kendisi inşaat yapabileceği sürece, inşaat kalemi bir hızla devam eder. Bu yüzden FED'in açıklamaları, dünyanın kalanında ne olup bittiği, yani bu ülkenin eskisi kadar kolay borç bulup bulamayacağı önem kazanıyor. Şunu da açıklığa kavuşturalım: TOKİ'nin inşaat etkinliği, köpüğün patlamasına rağmen pekâlâ devam edebilir. Çünkü talebin dikkate alınmadığı bir sistem devam ediyor. ABD ekonomisi toparlayıp FED "faizleri artıracam" dediği, yatırımcı da "inşaatın başka bir büyümesi olmayan, yüzde 6 veren Türkiye yerine yüzde 2.5 veren ABD'ye götürürüm" dediğinde sıkıntıya gireceğiz. Sıkıntıya girmemek için, büyümenin hizmet ve sanayiye yönlendirilmesi gerek, ama orada da atıl kapasite yok, çünkü herkes inşaat ile uğraşılıyor.

Mevcut sistemde AKP'nin sürdürülebilir bir siyasa üretmesi mümkün müydü?

Önce şunu söyleyeyim: Biz allahtan maden petrol vb. doğal kaynak zengini bir ülke değiliz. Türkiye'de bir gelir dağıtımı yapılabırsa üretim olmak zorunda. Ondan sonra da iktidar, eğer bir rant politikası kura-

caksa, "Ben bu adamın üretiminin ne kadarını alabilirim, ne kadarını eşe dosta verebilirim? Hangi sınırları aşarsam 'ne yapıyorsun?' derler?" diye düşünmek zorunda. Soruya dönersek, aklıma üç şey geliyor: beşerî sermayenin niteliğinin artırılması, kadınların işgücüne katılımının sağlanması ve tasarruf oranlarının artması. Türkiye eğitim sistemi rezil bir halde ve daha da kötüye gidiyor. Kadınların emek dünyasına katılımı, "Ben kadına anne diyeceğim" diyen bir iktidarın ideolojik kısıtlarına hapsolmuş durumda. Tasarruf oranları ise, Türkiye'nin kendi klasmanındaki ülkelerle karşılaştırınca yerlerde sürünüyor.

Tasarruf oranları niye bu kadar düşük?

Tasarruf oranlarını teşvik edici bir sosyopolitik ve ekonomik ortam yok. Faiz lobisi safsatasını geçtim, Türkiye hâlâ herhangi bir birikim sahibi olmanın, herhangi bir kıymeti ortaya çıkartmış olmanın endişe kaynağı olduğu bir ülke, çünkü buna hükümet el koyabiliyor. Bu, AKP'ye özgü değil. Herhangi bir birikimin el konulabilir olduğu bir ülkede ne tasarruftan, ne yatırımdan söz edebilirsin. Doğan Grubu'na verilen vergi cezaları buna bir örnek. Öteki tarafta da, beşerî birikim var. TÜBA'nın insanî entelektüel birikimine, çıkarılan bir yasayla hükümetin el koymaya çalışması da buna bir örnek. Özel tasarrufun alternatifi ise kamu tasarrufu. Ancak, hükümet hâlâ eline geçen geliri bir kenara koymuyor. Biz bütçe açığının döndürülmesi üzerine kurulu bir ekonomi yönetimi anlayışına sahibiz. Hâlbuki, yakın dönemdeki konjonktürde bu ülkenin bütçe fazlası veriyor olması gerekiyor. Bu Türkiye'de hayal bile edilemiyor. Beşerî sermayeye barksak, ortalama Türkiyeli çalışan, dört buçuk ile altı yıl arasında eğitim görmüş bir şahıs. Okuma yazma biliyor, uçlere kadar çarpım tablosu biliyor. Bu beşerî sermaye falan değil, adını koyalım, vasıfsız işçi. Daha da önemlisi, 13-15 yaşına kadar okula gitmiş bir genç gerçekten ne kadar şey öğrenmiş diye sorarsanız, OECD ülkelerini kapsayan, PISA diye bir ölçme programı var. Biz OECD içinde PISA kıstaslarında Meksika ile sonunculukta yarışıyoruz. (2)

Yani, ucuz işgücü cenneti mi olacağız?

İnanın o bile mümkün değil. Ucuz işgücü dediğiniz şey için çok işgücü lazım. Türkiye'de çok işgücü yok. Türkiye'de çalışan insan sayısı 23 milyon, işsiz sayısı iki buçuk milyon. Türkiye'de iş arayan insan sayısı çok az. İşsizlerin hepsi iş bulsa, Türkiye'de çalışan insan sayısı 26 milyon olur. 76 milyonu 26 milyon kişi doyurmaya çalışırsa, bunun varıp varabileceği yer belli. Onun için şu anda babasına / kocasına mahkûm olan kadınların işgücüne katılımı çok önemli. Geçenlerde Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi'nde bir konuşma yaptım. Bir yerinde, karşımdaki çok bilinçli dinleyici kitlesine kadınların işgücüne katılmamalarının bir maliyeti olarak şunu söyledim: "Hayatında hiçbir biçimde ekonomik yaşama katılmamış 50 yaşındaki bir kadın, ne olursa olsun kocasını boşayamaz." 350-400 kişi arasındaki tüm kadınlar başını olumlu anlamda sallarken, arkadan bir erkek "Boşamasınlar zaten" diye ünledi. Türkiye'yi şu anda o ses idare ediyor.

SÖYLEŞİ: **ERTAN KESKİNSOY**

(1) Bu dönemde özel sektörün yatırım harcamaları geçtiğimiz yıla oranla yüzde 9,1 azalırken inşaat sektörü ise yüzde 5,9 büyüdü. Kaynak: İş Bankası raporu http://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/gsyh_2013_q1.pdf

(2) PISA ve Türkiye'nin PISA'daki halleri üzerine Emrah Göker'den çok faydalı bir yazı için: <http://istifhanem.com/2012/02/05/turkiyinegitimlani/>